# Pròleg

*Vaig néixer el dia 31 de desembre de 1899. Una bona data per a iniciar una biografia. Em temo que és aquesta data allò que m'ha empès a començar. Més ben dit, estic segura que és aquesta data el punt de partida del projecte. Va sortir així, d'atzar, a la conversa, i en Cosme Tudurí va cridar exaltat:*

*—Així tens tants anys com el segle! Oh, perdona —va afegir de pressa—, sembles més jove,* cela va sans dire.

*I la idea va fer forat en el seu cervell d'editor i ja no m'ha deixat tranquil·la.*

*Ara em trobo davant el paper en blanc i l'obligació de començar la meva història. Per on he de començar?*

*El 31 de desembre de 1899? ¿A Barcelona, al carrer de Jaume Giral, a les dotze de la nit? ¿Mentre vaixells de l'esquadra alemanya, ancorats al port, engegaven canonades que esveraven els pobres barcelonins, la meva mare inclosa, per celebrar l'arribada del nou segle que, segons la unànime opinió mundial, començaria un any més tard?*

*Sentiria repetir tantes vegades aquesta indecisa entrada del segle, que ha tingut tot l'aire d'una predestinació.*

*O potser més bé, el 16 de setembre de 1968? A les sis de la tarda. A la badia de Pollença, de cara a mar. Quan en Cosme Tudurí va interrompre la conversa, va fer aquella cara d'àguila trista que li*

*apareix quan pensa que farà un bon negoci, i fitant-me amb els seus ulls secs em va dir:*

*—Carola, m'has d'escriure les teves memòries. Fes-t'ho com vulguis, sents? Nosaltres te les endreçarem! No t'has de preocupar per res.*

*En Tudurí està convençut que jo soc analfabeta, i com que això dona més categoria a la qualitat de les meves memòries no el penso contradir.*

*O potser més bé encara, el 12 d'octubre de 1913. El dia del meu bateig solemnial. Quan la senyora Reinal em va fer un petó al front i em va dir:*

*—Ara començaràs a viure, criatura estimada, i la teva claror interior ha de brillar per a tots nosaltres.*

*O el 4 d'agost de 1936, quan Benito Garrido va entrar a casa, i jo vaig descobrir una nova vida en mi mateixa, una vida que va durar dos anys i una mica més, però que em descobria una capacitat de ser feliç desconeguda encara.*

*O el 22 de setembre de 1955, quan vaig fer les maletes i me'n vaig anar de casa, de la casa que teníem a Roses. I vaig agafar el cotxe de línia, amb una maleta per tot equipatge, però per sempre. I em vaig decidir a viure pel meu compte.*

*Totes aquestes dates podria utilitzar per començar i des d'allí trenar la meva història. He rumiat tot això aquests dies de setembre, sota una gloriosa tempesta de tardor de llamps i trons i pluja espessa i verda. En qualsevol d'aquests moments trobaria les motivacions que em porten ara a pensar en mi mateixa, ara que començo a ser vella i que la vellesa se m'ofereix com un esplèndid mirador i vull aprofitar-me'n, ara que la tardor se m'ofereix amb una bellesa tan meravellosa i soc rica*

*i feliç i ja res no em pot fer mal sinó la mort. I he escrit un cartell i l'he penjat a la paret de la cambra de bany davant la banyera, hi he escrit amb lletres grosses les paraules d'aquell poeta francès que es diu Prévert. En Tudurí es va deixar l'altre dia* Paroles *en les edicions de Poche. Diu:* Pare nostre que esteu en el cel —quedeu-vos-hi— i nosaltres ens quedarem sobre la terra —que a vegades és tan bonica.

*Podia agafar qualsevol d'aquests moments i tornar enrere quan calgués, quan trobés les raons de les coses que jo feia i de les que feien els altres al meu voltant, i el sentit de tots aquests viratges ràpids, gairebé absurds de la meva vida —els que he assenyalat i més encara— que fa que la meva vida en sembli moltes. Totes aquestes vides amb el llast d'una pèssima reputació, que ara s'ha convertit en bona reputació perquè tinc diners i això fa que la meva història tingui un final feliç, no sé ben bé si moralitzador segons els cànons. El fet és que soc rica, i per força pensen: no pot ser que s'hagi equivocat.*

*Per totes aquestes raons m'he sentit temptada de començar la meva història en el moment que ja tenia un sentit, en el moment en què es dibuixava un tombant determinat una mica per mi una mica pels altres, i em veien ja com una persona i s'enamoraven de mi o m'odiaven. Potser seria millor escriure la meva història en tercera persona i parlar de Carola Milà com si jo l'hagués coneguda. Llavors em seria fàcil parlar de la seva bellesa i de l'efecte que produïa a la gent o del valor de la seva veu i de les imatges que se li acudien mentre parlava i com la gentada s'embadalia i parlaven del seu do, com d'una gràcia vinguda del cel. I també, de passada, em seria més fàcil parlar de totes les seves baixeses, de la seva vida prostituïda i de com*

*va fer ús del seu cos i de la seva astúcia per a obtenir diners. Perquè la vida de Carola Milà podria resumir-se dient que va tenir dos amors. Dos amors oposats i irreductibles que es van destruir l'un a l'altre, i quan l'un triomfava sobre l'altre la seva vida feia un gir de 180 graus i es trobava d'esquena al que més havia estimat fins llavors. Els dos amors de Carola Milà eren el diner i la llibertat.*

*També tindria els seus inconvenients, és clar, perquè és evident que jo no podria donar el mateix tractament a Carola Milà i a tots els altres que vivien al seu voltant i que ella descobria o estimava o traïa. Perquè els altres els he d'interpretar i he de presumir per quins motius actuen i he de suplir amb imaginació allò que no sé d'ells, i tractar d'endevinar totes les vicissituds que els han duts fins a mi i que després els allunyen. En canvi, de mi mateixa no hi ha mai res que suposi, car ho sé tot, com un pes, o com un dolor de mi mateixa, sobre el meu propi cos que és el meu món.*

*He decidit, doncs, començar en primera persona, després ja veurem. D'altra banda en Tudurí va tranquil·litzar-me l'altre dia dient-me que tota la novel·la picaresca està escrita en primera persona. Els novel·listes ho fan per fer-te creure que es tracta d'autèntiques confidències i que t'estan dient a un mínim de tres mil exemplars allò que no dirien a ningú. Per què he d'abandonar jo aquesta primera persona autèntica? Diré més aviat, com la meva estimada Rigolboche, «estimo tant la veritat, que quan hagi de fer elogis de mi mateixa sacrificaré la modèstia».*

*M'agradaria tant dir la veritat, perquè he anat perdent la por amb l'habitud de viure, que els consells d'en Tudurí em*

*van posar feta una fúria. Em temo que es pensa que escriuré sota el seu dictat.*

*—Carola, amor meu —em va dir—, ja sé que tot el que diràs serà la pura veritat. Però tingues en compte que el responsable enfront de la magistratura soc jo. Pensa-t'hi bé abans de parlar de gent coneguda i de fets històrics. De seguida tindrem acusacions d'injúria i difamació. Pensa també en una cosa que se'n diu* dolo*, que vol dir que per més que allò que dius sigui cert, i el fet en si no sigui motiu d'injúria, se't pot atribuir la intenció de dany. I moltes coses més encara. Jo et proposo que així que topis amb un personatge públic li posis un altre nom. I no parlem de la teva família! ¿No creus que el teu gendre ens buscarà bronquina? I la teva filla? Pensa que el marit de la teva filla és un home ben relacionat i et té la pia.*

*—Per què no ho publiquem a fora? —vaig dir jo.*

*—Ni parlar-ne. No paga el tret. És aquí que l'hem de vendre. La gent ens el comprarà precisament per trobar-hi tots els coneguts.*

*—Però si jo no els hi poso?*

*—Carola, no et facis la beneita, perquè no n'ets. Aquí és on s'ha de veure tot el teu enginy. Ha de quedar tot prou clar perquè s'entengui, però no has de parlar clar. D'altra banda, una certa incoherència en el teu text sempre farà més viva la cosa. Les dones no raoneu amb lògica, això ja és sabut, però aquí hi ha la base del vostre encant. No hi fa res que et facis un embolic de dates, i atribueixis el Palau de la Música Catalana a en Gaudí, o la* Batalla de reines *a en Sagarra. Però sobretot no et facis l'erudita.*

*Malgrat la incongruència de tots aquests consells, val a dir que en vaig treure unes quantes idees clares que m'han ajudat a orientar aquest escrit. En primer lloc, que ell espera de mi una biografia apassionada prou caòtica per semblar autèntica; d'altra banda, que em calia lligar els meus records amb l'existència de la gent il·lustre que m'ha tocat conèixer i recolzar la meva vida en uns fets que són ja història. Una cosa, en fi, entre* Moll Flanders *i les memòries de l'Amadeu Hurtado. Per això m'he fet enviar la novel·la de Daniel Defoe, i* Quaranta anys d'advocat. *En Tudurí me'ls va enviar la setmana passada amb aquesta nota:*

*«Estimada Carola, aquí tens els llibres que m'has demanat. Què en penses treure de la fusió d'una dona pública i un advocat honest, d'una desvergonyida anglesa i un prudent català?»*

*L'entretenen tant les bromes sobre aquests dos personatges que s'ha distret de donar-me consells. Mentrestant, jo m'he decidit ja a començar el llibre des de la data de la meva naixença, encara que només d'una manera ben fictícia en puc dir memòria meva. Però com que seria ben difícil trobar amb certesa la primera malla de la meva memòria, puc fer veure que me'n recordo, com si fossin en realitat matèria de la meva memòria futura, car persones i fets que jo no podia captar eren, sens dubte, i em modelaven ja des d'abans que jo m'anés fent al ventre de la meva mare, i per fi sorgís a la vida entre els seus crits, que eren esgarrifosos perquè la deixaven sola, per uns moments potser, només, esverats de tant soroll com feien les canonades que llançava l'esquadra alemanya ancorada al port de Barcelona.*

# 1

*On es parla del misteri del meu naixement i de les poques garanties de moralitat de la meva mare. I de com la meva mare va desaparèixer per sempre més de la meva vida.*

Vaig néixer al carrer de Jaume Giral, al cor del barri de Santa Caterina. Un barri on la gent no cap a les cases i surt a crits per les finestres i balcons. L'escala de casa era tan plena que podria datar la meva infància pels graus de coneixement de cada replà. No tots els replans eren iguals per a mi, n'hi havia de propicis, n'hi havia de tèrbols, que procurava passar gairebé amb els ulls clucs.

La meva mare tenia una habitació rellogada al tercer pis. Era una habitació petita que donava al celobert, un canal per on desembocaven crits i plors i rialles i renecs i unes pregàries que també podien semblar renecs, tan exigents i amb tanta urgència les feien.

La meva mare guardava els seus tresors en dues maletes, tancades amb pany i clau, que a mi em semblaven immenses. De tant en tant les obria i jo m'embadocava veient aquella roba fina, roba amb puntes i tavelles i cintes que parlava d'opulències passades, de riqueses que ja no tenia.

La meva mare era soltera. Jo portava el seu cognom: Milà i no sé per què em dic Carola. Cada vegada que jo ho preguntava a la meva mare, car al veïnat les noies explicaven per què es deien Rosa o Anita, i sortien les autoritats de les àvies, i les ties, i les

padrines, la meva mare em mirava amb un aire entre sorprès i cansat i em contestava invariablement:

—A mi què m'expliques!

La meva mare tenia dos domicilis. Molt aviat vaig comprendre que aquell recambró on havia nascut i on havia de tornar sempre no era a casa la meva mare, que ella provenia d'una altra banda i que jo, allí, d'on ella venia, no hi tenia entrada.

Quan sortia de quatre grapes de l'habitació, si per atzar es deixaven la porta oberta i enfilava el corredor fins a arribar a la llum, una llum de color groc que queia d'enlaire des d'un balcó estret i florit que donava al carrer, el meu viatge s'acabava, més aviat o més tard, amb els crits de la senyora Marina, que m'agafava d'un braçat i em tornava al meu cau, bo i tancant la porta.

La meva mare era la filla del porter de can Pujades i el meu pare era el noi Pujades. Tothom ho sabia, ningú no m'ho va dir mai. Al seu moment explicaré l'única vegada que he vist el meu pare.

La porteria de can Pujades era un petit edifici de dues habitacions, amb una cuina i una comuna. Estava situada a l'entrada del recinte de la fàbrica. El recinte era clos amb unes altes parets coronades per tot de vidrets aguts, de coloraines, que a mi em semblaven d'un luxe prodigiós. A l'altre cantó de les altes parets hi havia un pati gran que voltava la nau principal i més enllà les dependències dels despatxos i més enllà encara, separat per un terraplè d'herba i per unes reixes, apareixien els arcs de can Pujades pròpiament dit, és a dir, els darreres de la casa dels senyors, amb les cotxeres i els safareigs, i les quadres i una cuina molt més ampla i lluminosa que el nostre carrer de Jaume Giral. Mai no vaig entrar a can Pujades per la porta del davant. Quan la meva mare hi anava, a mi em deixava a la cuina. Era un lloc que m'agradava. De fet, si bé es mira, va ser el meu primer auditori.

A mi, la petita casa dels porters, a l'entrada de la fàbrica, ja em semblava un palau. Quan hi anava amb la meva mare hi anàvem de visita, però jo sabia que era a casa d'ella allò. La seva absència, la seva tornada ritual, un cop per setmana, era com una quarantena que se li imposava pel seu pecat. La meva mare no semblava fer-ne escarafalls. Hauries dit que ho trobava molt bé i complia amb una mansuetud admirable, com si comptés un determinat número de visites que calia fer per obtenir indulgències. Quan hi anàvem fèiem visita i no ens permetíem cap franquesa i la meva mare no parava de dir: «Estigues quieta!».

Sèiem a l'entorn d'una taula quadrada coberta amb una roba d'un vermell tan fosc que semblava engolir la llum. L'avi seia enfront meu i la mare al nostre costat. Hi havia llargues estones en silenci. Només parlava l'avi i la meva mare solia dir-li que sí. Mentrestant, la dona de l'avi em donava berenar. Es deia Paula, era una dona jove, molt lletja, bigotuda, forta. Potser era bona dona, però es veia clar que no ens tenia cap simpatia ni a la seva fillastra ni a mi. Sempre va ser igual amb mi, em mirava amb els seus ulls petits i aquosos sense gens de bona voluntat, però mai no va fer res per mortificar-me. En aquells temps em donava berenar, arròs amb llet amb canyella i llimona. Jo me'l menjava amb avidesa perquè de seguida vaig tenir bona gana i vaig associar sempre el benestar amb el bon menjar. El primer que va adonar-se d'aquesta meva golafreria va ser l'avi, que es va interrompre del que deia i advertí:

—Mira quins ullets se li posen de bo que ho troba. Et donarà feina aquesta noia, o si no ja ho veuràs.

Mentre el meu avi, en Salvador Milà, parlava, tenia al davant una capsa de tabac i anava fent cigarrets de paper, amb unes mans grosses, brutes i destres. Tenia també enfront seu una copa molt petita d'anís i xarrupava de tant en tant i llavors feia petar

la llengua. Parlava en veu molt baixa, que a mi em semblava un murmuri, i sovint el cigar penjava adherit a la polpa dels llavis i feia encara més difícil saber què deia. Potser no parlava en veu tan baixa, aneu a saber, i era per contrast amb les veus cridaneres del meu celobert que tots els sons, així que entrava en aquell recinte, em semblaven coberts de cotó fluix.

La Paula no deia mai res, després de portar-me el berenar seguia trastejant per la cuina, o seia també a un cantó de la taula i triava mongetes seques o llenties. Molt aviat vaig aprendre a triar-les al seu costat, totes dues silencioses, com si féssim un joc complicat. M'agradava triar llegums, potser era la meva primera activitat que establia un ordre que tenia una finalitat. Mentrestant, sentia el murmuri de l'avi i el sí, sí, sí, de la meva mare. És molt probable que totes aquelles explicacions de l'avi es referissin al meu futur. Quan ja era fosc, la meva mare i jo ens n'anàvem.

L'enorme bloc de can Pujades quedava separat de la ciutat. Havíem de caminar per carrers inexistents, amb arbres esparsos, rocs i tolls d'aigua, i les inacabables muralles de maons i d'estacades. Fins que no vèiem l'alta andròmina de l'arc de Triomf no podíem dir que érem a Barcelona.

Jo no sabia que teníem un temps fixat per viure a la nostra cambra, a casa de la senyora Marina, i que passat aquell terme, aquella mena de quarantena, se'ns donaria entrada al recinte del feu Pujades.

No vaig passar mai gana. Temps després, la gent que es dedicava a redimir-me solia fer referència als anys de fam de la meva infància. El cert és que les meves úniques malalties infantils van ser empatxs, racons que se'n deia. La Paula, que no em tenia cap amor, procurava donar-me, sempre que hi anàvem, menjar abundant. La senyora Marina, mentre em resignés a seguir tancada a la cambra, em donava pa amb vi i sucre. Aquest menjar, a més

de servir d'esquer, sembla, em deixava una mica borratxa i em quedava ensopida sobre el llit desfet.

La història de la meva mare no podia ser més senzilla. Era una noia robusta que als onze anys semblava ja una matrona. Quan l'avi es va tornar a casar, les dues dones es devien fer molta nosa, però procuraven no posar conflictes a l'home de la casa, que va tenir sempre una sòlida autoritat i, pel que sembla, fruïa de tota la confiança del vell Pujades.

L'avi Milà era un home fidel que tenia l'amo al corrent de totes les anades i vingudes de la fàbrica, un bon porter, un gos de presa útil que va pagar cara la seva eficiència. La meva mare corria lliurement per tot el clos de la fàbrica. Coneixia bé tots els racons dels jardins i a la cuina la rebien molt bé, i fins amb un cert respecte perquè l'avi tenia aquella estranya autoritat i a més ella tenia un aspecte sa i robust i era llengua llarga i decidida quan l'avi no era al davant. Si els mossos i els criats de la casa intentaven pessigar-la i li deien: «El palpejar no emprenya, noia!», diuen que ella contestava: «Sí, però té un preu».

El noi Pujades devia tenir llavors disset o divuit anys ben aprofitats. La meva mare en tenia setze. No sé com, però deu ser cert, l'avi Milà els atrapava. La meva mare en sortia amb una bona pallissa i l'obligació de ser obedient si no volia trobar-se al carrer per sempre més. Sembla també que, quan el meu avi els atrapava, la mare ja m'esperava. La van tancar a casa, sense parlar amb ningú, i quan va ser hora, és a dir, quan ja va ser ben visible l'embaràs, van llogar l'habitació a casa la senyora Marina, que ja estava advertida. Em van registrar amb el nom de la meva mare. Mai no he vist la meva fe de baptisme. Probablement em van batejar a Sant Pere de les Puelles, i amb la crema de l'any 9 va desaparèixer tot el registre. L'avi explicaria més tard que el vell Pujades es va portar com un senyor. La senyoria dels vells Pujades va planar damunt meu pel que sembla fins que em vaig esquitllar d'aquell cercle d'influència.